

Vergaderjaar 1999–2000

26 800 VII

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2000

Nr. 18

BRIEF VAN DE MINISTERS VOOR GROTE STEDEN- EN INTEGRATIEBELEID EN VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 november 1999

Inleiding en hoofdlijnen

Bij eerdere gelegenheid bent u geïnformeerd over het voornemen om het kiezen zoveel mogelijk plaatsonafhankelijk te maken. Wij willen u middels deze brief informeren over de plannen die door ons worden ontwikkeld ten aanzien van kiezen op afstand. De plannen richten zich op de mogelijkheden voor kiezers om hun stem met behulp van informatie- en communicatietechnologie (ICT) meer onafhankelijk van de plaats waar zij zich bevinden uit te brengen. Dat wil zeggen dat door kiezen op afstand de kiezer niet meer zal zijn gebonden aan een bepaald stembureau om zijn stem te kunnen uitbrengen.

Het project beoogt in de eerste instantie een verruiming van de mogelijkheden om op fysieke wijze de stem te kunnen uitbrengen. Daarmee wordt bedoeld dat een kiezer zonder kiezerspas op een willekeurig stembureau kan stemmen. In tweede instantie wordt de mogelijkheid gecreëerd om elektronisch te stemmen. Daarbij zijn meerdere mogelijkheden denkbaar zoals stemmen via beveiligde zuilen (bijvoorbeeld in het gemeentehuis of in de openbare bibliotheek) of vanuit de eigen woon- of werkplek. Wellicht ten overvloede wijzen we er op dat de nieuwe mogelijkheden naast de bestaande modaliteiten zullen worden aangeboden. Wie zijn stem niet op elektronische wijze wil of kan uitbrengen, kan altijd nog in het vertrouwde stemlokaal terecht.

Inmiddels is dit project op hoofdlijnen uitgewerkt. Deze uitwerking op hoofdlijnen leidt ons tot de voorlopige conclusie dat het mogelijk moet zijn om vormen van stemmen op afstand te introduceren. Dit neemt niet weg dat, voordat tot daadwerkelijke invoering kan worden overgegaan, een groot aantal technische, juridische en organisatorische vraagstukken moet worden opgelost.

In termen van doorlooptijd zijn met name de juridische vraagstukken van belang. Voor het introduceren van kiezen op afstand bij verkiezingen waarop de Kieswet van toepassing is, is namelijk een wijziging van de Kieswet vereist. Alhoewel wij voornemens zijn voortvarendheid te betrachten bij het indienen van een wetsvoorstel ter zake, moet worden aangenomen dat, zelfs bij een spoedige behandeling van het wetsvoorstel in de Staten-Generaal, een dergelijke wijziging van de Kieswet een periode van tenminste anderhalf jaar in beslag zal nemen. Het is ons voornemen om kiezen op afstand bij de eerstvolgende gemeenteraadsverkiezingen in 2003 te introduceren; in ieder geval in de vorm van een grootschalig experiment in één of meerdere middelgrote gemeenten. In de tussentijdse periode zullen parallelle activiteiten moeten worden verricht om kiezen op afstand te kunnen realiseren. Deze activiteiten worden nu ter hand genomen. Dat geldt bijvoorbeeld voor pilots bij verkiezingen die niet door de Kieswet worden genormeerd (bijvoorbeeld universiteitsraadverkiezingen). Deze zullen derhalve vóór de bovengenoemde gemeenteraadsverkiezingen kunnen worden uitgevoerd.

Inmiddels is er een aantal actielijnen in gang gezet. Deze actielijnen worden verderop in deze brief nader toegelicht:

- 1) wijziging van de Kieswet;
- 2) de ontwikkeling van een kiezersregister dat vanaf elke plaats in Nederland kan worden benaderd;
- 3) de ontwikkeling van een elektronische identiteitskaart in het kader van de Nieuwe Generatie Reisdocumenten;
- 4) de ontwikkeling van een zogenaamd virtueel stemlokaal.

Het project kiezen op afstand is niet zonder risico's. Het gaat hier immers om de toepassing van nieuwe technieken in een proces dat een cruciale rol speelt in de democratische rechtsstaat. Dit betekent dat die risico's nooit de betrouwbaarheid en zorgvuldigheid van het kiesproces in gevaar zullen mogen brengen. Kwaliteit zal hierbij altijd vóór doorlooptijd gaan. Tegenover de risico's staan echter de grote kansen die het project biedt om de participatiemogelijkheden van de burger te verbeteren en om het democratische proces up to date te brengen. Deze kansen maken het project tot een prioriteit.

Wijziging van de Kieswet

Uitgangspunt bij de uitwerking van de mogelijkheden van kiezen op afstand zijn de fundamentele randvoorwaarden die de Kieswet stelt. Gewaarborgd moet onder meer zijn dat de kiezer anoniem en ongebonden zijn stem kan uitbrengen. Hieraan wordt dan ook niet getornd.

Voor de invoering van kiezen op afstand is evenwel een aantal wijzigingen in de Kieswet nodig met betrekking tot de wijze waarop het kiesproces is ingedeeld. Deze wijzigingen zijn afhankelijk van de inrichting van het toekomstige proces. De technische ontwikkeling van kiezen op afstand kan uiteraard niet los worden gezien van het juridische traject en dus worden de verschillende actielijnen parallel uitgewerkt. Bij het uitvoeren van pilots zal steeds moeten worden beoordeeld hoe deze zich verhouden tot de Kieswet en of aanpassing van het juridisch kader al dan niet noodzakelijk is. Wij streven ernaar de voorstellen voor wijziging van de Kieswet in de tweede helft van 2000 aan u voor te leggen, afhankelijk van de aard van de wijzigingen.

Het plaatsonafhankelijk raadpleegbare kiezersregister

Om plaatsonafhankelijk te kunnen stemmen moet on line worden vastgesteld of een persoon kiesgerechtigd is. Voor de verificatie van kiesgerechtigdheid bij kiezen op afstand is een kiezersregister nodig, dat vanuit de Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (GBA) wordt gevuld en dat op verschillende plaatsen geautomatiseerd raadpleegbaar is. Dat kiezersregister moet tevens waarborgen dat één persoon niet meerdere stemmen kan uitbrengen. Daarnaast moet een voorziening worden getroffen waarbij (op afstand) de kiezer de juiste kandidatenlijsten voor zich krijgt en de uitgebrachte stem (anoniem) wordt geregistreerd.

Inmiddels wordt een definitiestudie uitgevoerd naar bovengenoemd register. Gegeven de cruciale rol die het kiesregister bij kiezen op afstand speelt, zijn de uitkomsten van deze definitiestudie bepalend voor de vraag of en op welke wijze kiezen op afstand verder vorm krijgt. Begin volgend jaar zullen wij u de uitkomsten van de definitiestudie schriftelijk meedelen.

De elektronische identiteitskaart

Binnen het project Nieuwe Generatie Reisdocumenten wordt een elektronische identiteitskaart (eID) ontwikkeld, die de houder in staat stelt zich in een elektronische omgeving zeer betrouwbaar te identificeren. Bij kiezen op afstand moet de eID waarborgen dat, in combinatie met genoemd kiezersregister, de kiesgerechtigdheid kan worden vastgesteld.

Het uitvoeren van pilots is een noodzakelijk onderdeel van de ontwikkeling van de eID. Verschillende gemeenten hebben aangegeven mee te willen werken aan pilots waarbij de kaart gebruikt wordt voor onder meer kiezen op afstand. Het is ons voornemen om die gemeenten te verzoeken op korte termijn voorstellen te doen voor diensten waarbij de eID gebruikt kan worden. Daarmee wordt dan tevens bijgedragen aan de kabinetsdoelstelling op het terrein van het realiseren van meer elektronische dienstverlening door de overheid. Op basis van de voorstellen van de gemeenten zullen in de loop van 2000 enkele kleinschalige pilots worden uitgevoerd bij onder meer verkiezingen. Dit zullen geen verkiezingen kunnen zijn die onder de vigeur van de Kieswet vallen, omdat daarvoor zoals gezegd een wijziging van de Kieswet nodig is.

Het virtueel stembureau

Het virtueel stembureau is een plaats van waaruit op afstand kan worden gestemd. Het bureau is de virtuele variant van het fysieke stembureau. In een elektronische omgeving wordt gewaarborgd dat het kiesproces eerlijk, ongebonden en gebruikersvriendelijk plaatsvindt. Dit virtuele stembureau kan op een daarvoor ingerichte plaats (gemeentehuis, bibliotheek) worden aangeroepen, maar natuurlijk ook bij de kiezer thuis of op de werkplek. Inmiddels wordt, onder meer door het houden van expertmeetings, onderzocht hoe zo'n virtueel stemlokaal er uit zal moeten zien om het kiesproces optimaal te ondersteunen. Het ligt in de rede te veronderstellen dat via een virtueel stemlokaal beter tegemoet kan worden gekomen aan bijzondere groepen, bijvoorbeeld mensen met een lichamelijke handicap. Het virtueel stemlokaal biedt naar verwachting ook nieuwe mogelijkheden om tegemoet te komen aan informatiebehoeften van burgers.

Resumé

Het kabinet heeft het voornemen om de mogelijkheid van kiezen op afstand voortvarend te realiseren. Daarbij zal grote zorgvuldigheid worden betracht. De nieuwe mogelijkheden om te stemmen worden naast de bestaande modaliteiten aangeboden. Aanpassing van het kiesstelsel is een juridisch, technisch en organisatorisch gecompliceerd traject, waarbij daadwerkelijke beproeving van de nieuwe systemen middels experimenten noodzakelijk is. Van de voortgang van dit proces zullen wij u nauwgezet op de hoogte houden.

De Minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid,
R. H. L. M. van Boxtel

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
A. Peper